



Büyük Okyanus'tan Atlas Okyanusu'na beş ülke otuz gün Güney Amerika

Fügen Dede^{*a} Mesut Süzer^b İhsan Bulut^c

^a TED İstanbul Koleji, Coğrafya Öğretmeni, İstanbul.

^b İstanbul ENKA Okulları, Coğrafya Öğretmeni, İstanbul.

^c Akdeniz Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, Antalya.

BİLGİ / INFO

Geliş/Received: 05.12.2017
Kabul/Accepted: 10.12.2017

*Sorumlu yazar/Corresponding author
(F. Dede)
fugen.dede@tedistanbul.k12.tr

<http://doi.org/10.17211/tcd.365214>

ÖZ

Daha önce iki kere yapılan Güney Amerika gezisinin üçüncüsü 2017 Temmuz ayını kapsayacak şekilde planlandı. Geziyi Türk Coğrafya Kurumu yönetim kurulu üyelerinden İhsan Bulut, Fügen Dede ve Mesut Süzer düzenledi. On dört katılımcıyla gerçekleştirilen gezinin tercümanı ve yardımcı rehberi Helin Ögütçü'yü. Planlama yapılırken bu kıtadaki önemli coğrafi mekanlar ve bu mekanlardaki coğrafi özelliklerin ortaya çıkardığı tarihi yerleşimler de önemsendi. Gezi Ekvador'un başkenti Quito'dan başladı. Sırasıyla; Ekvator çizgisi, Amazon yağmur ormanları, Chimborazo Volkanı, Nazca çizgileri, Titikaka Gölü yüzen adaları, La Paz Ay Vadisi, Uyuni Tuz Çölü, Oğlak Dönencesi ve İguazu Şelaleleri ve daha bir çok yer gezilerek bir ay sonra Brezilya Rio de Janeiro kentinde bitirildi. İzlenimler yazı, fotoğraf ve filmlerle kayda alındı. Daha sonra 8-10 Kasım 2017 tarihleri arasında Türk Coğrafya Kurumu ve Türkiye Coğrafyası Araştırma Ve Uygulama Merkezi - TÜCAUM işbirliği, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi, Coğrafya Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen Türk Coğrafya Kurumu 75. Yıl Uluslararası Kongresi'nde sunum yapılarak paylaşılmıştır.

1. Ekvator Çizgisi - Ekvador

Ekvator Çizgisi'nin sembolik olarak gösterildiği "MITAD DEL MUNDO" Ekvador'un başkenti Quito kent merkezinin yaklaşık 30 km kuzeyinde bulunuyor. Buraya gününbirlik bir gezi yapıyoruz. İlk kez 1736 yılında Fransız Jeodezik Misyon'u tarafından tanımlanmış. İspanyolca anlamı, 'eşit olarak ikiye bölen. Çizginin geçtiği varsayılan bölgeye 1935 yılında Ekvador hükümeti tarafından 10 metre yüksekliğinde bir kule yapılmış. 1972 yılında bu kulenin yerine yeni bir kule 30 metre olarak inşa edilmiş. Kulenin ön ve arka tarafına Ekvator Çizgisini sembolize eden sarı renkli bir çizgi çizilmiş. Böylece neresi kuzey, neresi güney yarımküre anlayabiliyorsunuz. Günümüzde sıfır hatayla ölçüm yapan GPS cihazları bu sarı çizginin doğru olmadığını ve doğru çizginin yaklaşık 240 metre kuzeyde olduğunu söylüyor. Ekvator Çizgisinin olduğu yerde bulunmak oldukça heyecanlı (Fotoğraf 1-2).



Fotoğraf 1. MITAD del MUNDO ekvator çizgisinin geçtiği varsayılan yer.



Fotoğraf 2. Fügen Dede, Mesut Süzer. TCK Yönetim Kurulu üyeler.

2. Amazon Yağmur Ormanları - Ekvador

Tena'daki Napo Nehri kıyısında üst Amazon havzasında yer alan Amazon'a en yakın yerleşim yerlerinden biri olan Misahualli'den Amazon'a giriyoruz (Fotoğraf 3). Konakladığımız yer CENTRO DE TURISMO COMUNITARIO isimli oluşumun yarattığı ekolojik bir tesis. SİNCHI WARMİ AMAZON LODGE . Yerli dilinde " güçlü kadın " anlamına gelen " Sinchi Warmi " adlı projeye

2004 yılında 11 kadın tarafından başlanmış. Her şeyi kendi başlarına yapmışlar. Çocuklarının hayatlarını iyileştirmek, geçimlerini sağlamak ve hayatlarının kalitesini arttırmak için yola çıkmışlar. Sinchi Warmi'nin işletmesini de kadınlar üstlenmiş. Tesiste her şey otantik, doğal ve ekolojik (Fotoğraf 4). Etrafta maymun, tukan gibi hayvanlar dolaşiyor. Sabah nehir turu için Napo'ya indik. İnce uzun yerel teknelere bindik. Yolda nehir kenarında ilkel yöntemlerle altın arayan Amazon yerlileri gördük (Fotoğraf 5). Yaklaşık bir saat yolculuktan sonra "Centro de Rescade de Animales" kısaca AMAZONICA'ya geldik. AMAZONICA yağmur ormanlarında yasadışı ticaret kurbanı olan hayvanları rehabilite eden, doğal yaşamlarına dönüşlerini sağlamaya çalışan, hayvan kurtarma merkezi. Merkeze ulaşan tüm hayvanlar, evcil hayvan olarak karaborsada satılmak istenen hayvanlar. Çevre Bakanlığı tarafından kurtarılmışlar. Bazı hayvanlar, ormanda özgürce yaşamalarını imkansız hale getiren çok sayıda fiziksel ve davranışsal sorunlarla karşı karşıya kalmışlar. Diğer hayvanlar rehabilitasyon sürecinden geçtikten sonra korunmuş orman Selva Viva'ya özgürlüğe gönderiliyor. Merkezde çalışan farklı ülkelerden gönüllü gençler var. Diğer durağımız bir yerli köyü. Burada Quechua'lar yaşıyor. Bize müzik ve dans gösterileri sundular. Bazı hayvanlar insanlara çok alışkın (Fotoğraf 6). Yerliler dillerini ve kültürlerini korumaya çalışıyorlar. Çıca denilen bir yumru bitkiden içecek yapıyor.

3. Chimborazo Volkanı - Ekvador

Chimborazo volkanik dağı eyalete ismini veriyor. Riobamba eyaletin başkenti. Orta Ekvador'da Andlarda, Chambo Nehri Vadisinde yer alıyor. Quito'dan 200 km güneyde kalıyor. Chimborazo

And Dağları'nın bir parçası. Deniz seviyesinden yüksekliği 6310 metre. Ekvador'un en yüksek dağı (Fotoğraf 7). Bir dönem aktif sayılan volkan, sonraları sönmüş olarak tanımlandı. Yakın dönemde yine aktif olarak değerlendirildi. Dünya'nın merkezine olan uzaklığı baz alındığında en yüksek dağdır. Chimborazo zirvesinin dünyanın merkezine olan uzaklığı 6.384 km'dir. Everest zirvesinin Dünya'nın merkezine olan uzaklığı ise 6.382 km'dir (Fotoğraf 8).



Fotoğraf 7. Chimborazo Volkanik Dağı en yüksek aktif volkan.



Fotoğraf 8. Everest ve Chimborazo kütlesi karşılaştırma.



Fotoğraf 3. Amazon'da tekne turu.



Fotoğraf 5. Amazon yerlileri.



Fotoğraf 4. Sinchi Warmi Amazon Lodge.

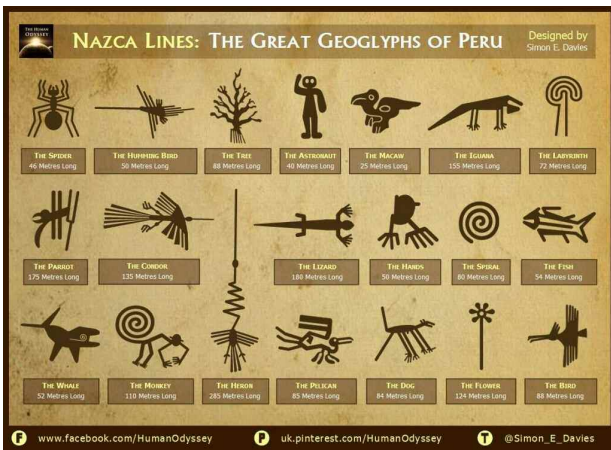


Fotoğraf 6. İhsan Bulut Hoca tukanla.

Chimborazo (1° güney enlemi) , Everest Dağı'nı (29° kuzey enlemi) 1811 km farkla geçiyor. Yerli dilinde Chimborazo "buzdan kadın" anlamına geliyor. Şu ana kadar yaklaşık 30 dağcı zirveye çıkarken çeşitli kazalar sonucu hayatını kaybetmiş. Dağın eteğinde ölenler için anıt yapılmış ve her birinin temsili mezar taşı var.

4. Nazca Çizgileri - Peru

Nazca çizgileri dünya üzerindeki gizemli insan izlerinden biri. Nazca Çölü ve Peru'nun güney kıyılarındaki Nazca Çölü ve And Dağları'nın kıyıya bakan eteklerine kazınmış. Burası dünyanın en kurak bölgelerinden. 1939'da Amerikalı arkeolog Paul Kosok, Nazca Çölü üzerinde bir keşif uçuşu yaptı ve yer çizimlerinin fotoğrafını çekti. 1946 yılında, Alman matematikçi Maria Rieche'ye göre Nazca çizgileri çölün üst tabakasındaki koyu renkli kumun kazınıp alt tabakadaki açık renkli kumun ortaya çıkarılmasıyla oluşturuluyordu. Yer çizimleri Güneş, Ay ve bazı yıldızların konumlarını gösteriyordu. Ekim, sulama, hasat gibi tarımsal faaliyetlerinde bir tür gök takvimi olarak kullanılıyordu. Bu teori hayvan ve bitki çizimleri gibi diğer motiflere ilişkin varsayımları açıklayamadı. 10 yıl sonra, 1950'lerde, Columbia Üniversitesi'nden Amerikalı arkeolog William Duncan Strong, Nazca çizimlerini üretenlerin yaşadıkları düşünülen Cahuachi şehrini kazdı. Burada kerpiçten büyük bir piramit, birkaç büyük tapınak, geniş meydanları olan karmaşık bir şehir planı ortaya çıktı. Arkasından 1983 yılında İtalyan arkeolog Giuseppe Orefici, Cahuachi'de uzun bir kazı projesine başladı. Kazılarda büyük bir mezarlıkla karşılaştı. Yaklaşık 20-30 bin insan gömülüydü ve bunların bazıları mumyalanmıştı. Uzaktan görüntüleme yöntemleri, Nazca'daki yer çizimleri sayısının 1500'den fazla olduğunu ortaya çıkardı (Fotoğraf 9). Çoğu spiral, yamuk, ok, zikzak gibi anlamı bilinmeyen geometrik figürlerdi. Bunun yanında kuş, balık, jaguar, maymun gibi hayvan motifleri; ağaç, çiçek gibi bitki motifleri; insan figürleri ve hayal ürünü olduğu düşünülen birtakım yaratık çizimleri de tespit edildi. En büyük boyuttaki yer çiziminin çapı 300 metreden fazla ve birkaç kilometre uzunluğundadır.



Fotoğraf 9. Nazca çizgilerinden bazıları.

Nazca Çölü'ndeki toprağın üst katmanı demir oksitli olduğu için alttaki toprak katmanına göre daha koyu renkli (Fotoğraf 10). Kazındığında alttaki açık renkli toprak ortaya çıkıyor ve çarpıcı bir zıtlık yaratılıyor. Bu sayede, toprağa kazınan desenler kolaylıkla fark ediliyor. Bu da Maria Rieche'nin tezini destekliyor. Çizimlerin, dinî sembolizm kaynaklı olduğu yanı sıra akarsuların akış yönleri ya da sulama şemalarını gösterdiğini varsayılıyor. Öte yandan örümceklerin, kuşların ve bitkilerin bereketi sem-

bolize ettiğini ileri süren uzmanlar da var. Başka bir grup uzman ise bu geometrik çizgilerin yağmur duası törenleriyle ilgili olabileceğini iddia ediyor. Nazca çizgilerinin yaklaşık 2400 yıl boyunca korunmasında bölgenin kuraklığı, rüzgâr almayı etkili olmuştur.



Fotoğraf 10. Nazca Çölü.

5. Machu Picchu - Peru

Machu Picchu, İnkâ Uygarlığı'nın en bilinen kültür mirası. İnsan yapımı eşsiz yerleşimlerden. Müthiş etkileyici bir yer. Cusco'ya bağlı Kutsal Vadi Bölgesi'nde 2.430 metre yüksekliktedir (Fotoğraf 11). Yerli dilinde "Yaşlı Zirve" demek. Klasik İnkâ stilinde taş duvarlarla inşa edilmiş. İnkâ mimarisine özgü birbirine mükemmel uyan blok taşların arasında hiç harç yok. Devasa taşları nasıl taşıdıkları ve yerlerine nasıl yerleştirdikleri bugün bile tam olarak çözülmemiş. Şehir bir fay hattının üzerinde. Diğer dezavantajı da sağanak yağışlar. Bu nedenle taraçalama yöntemini geliştirmişler. Böylece hem drenajı sağlamış; erozyon, heyelan ve su baskınlarının önüne geçebilmişler. Hem de taraçalara ektileri mısır, patates, coca gibi tarım ürünleri için güneş ışınlarından yararlanmışlar. Machu Picchu'nun sırları tamamen çözülmüş değil. Bazı bilim adamları şehrin İnkâ'ların kültürlerini İspanyollara karşı savunma amaçlı kurduğunu düşünürken bazıları da şehrin, daha önce veya fetihler sırasında terk edildiğini düşünüyorlar. Bir başka teoriye göre terk edilmiş yazlık saray veya inziva yeri olabileceği yönünde. Şehre çıkan en az 8 yolun olmasından sebep Amazon ve And Dağları arasındaki ticaretin kilit merkezlerinden biri olduğu teorisini var. Ayrıca aktif olarak kullanılan bir dini bir tören merkezi olduğunu iddiaları da mevcut. 1911'de Hiram Bingham adlı Amerikalı tarihçi burayı keşfetmiş. Bugün dünyanın en ünlü ve önemli arkeolojik sit alanlarından biri ve olan günde binlerce turist akınına uğruyor. 1981'de Peru'nun Tarihi Kutsal Tapınağı ilan edilmiş. 1983'de de UNESCO Dünya Kültür Mirası Listesi'ne alınmış.



Fotoğraf 11. Machu Picchu.

2011'den beri Dirección Regional de Cultura Cusco (DRC) tarafından alınan kararlar Machu Picchu'ya giriş kısıtlı. Çünkü bölgenin turist akınına uğramasının bazı deformasyonlar yarattığı gözlemlenmiş. Yağışlara bağlı toprak kaymaları ve şehrin zemine gömülmesi nedeniyle Machu Picchu'yu ziyaret edebilecek turist sayısı günlük 2.500 kişi olarak belirlenmiş (Fotoğraf 12).



Fotoğraf 12. Machu Picchu dünyada en çok turist çeken yerlerden biri.

6. Titikaka Gölü Yüzen Adalar - Peru

Titikaka Gölü, dünyanın en yüksek rakımlı gölüdür. Peru ve Bolivya arasında yer alıyor. Deniz seviyesinden yüksekliği 3.810 metre en derin yeri 281 metredir. Quechua yerli dilinde 'Titi' büyük kedi, kaka' ise kaya manasına geliyor. Peru Bolivya sınırı yakınındaki Peru'nun Puno şehri gölün kıyısındaki en büyük yerleşim. Puno limanından aldığımız tekne turu ile göle açılıyoruz. Sazların arasında çeşitli kuş türleri var. Sazlar arasındaki kordordan ilerliyoruz. Bu adacıklarda yaşayanlara 'Uros' adı veriliyor. Uros, yüzen adacıkları savaşçı İnka'lardan korunmak amacıyla, yöreye özgü Totoralar adlı sazlık bir bitkinin kargılarının çapraz olarak bir araya getirilmesiyle oluşturulmuşlar. Daha sonra da İspanyollardan bu adalarda gizlenmişler. Bu adalar insan müdahalesiyle desteklenmiş (Fotoğraf 13).



Fotoğraf 13. Puno yüzen adaları dünyanın en ilginç yerlerinden.

Totalardan üretilmiş ve göl tabanı ile bağlantısı olmadığından kendi kendine yüzer durumda bulunuyorlar (Fotoğraf 14). Önce balyalar halinde dikine sazlar bağlanıyor, sonradan yatay şekilde oluşan balyalar birbirine bağlanarak adanın oluşması sağlanıyor. Ortalama ömrü altı yıl olan ada zemini sürekli yenileniyor. Ada sakinleri sazlar çürümeye başlayınca kendilerine yeni bir ada yapıp eski adalarını göle terk ediyorlar. Küçük göle özgü kayıklarda yerliler; balık tutuyor, şehirden aldıkları malzemeleri taşıyorlar. Hatta iki teknenin üzerinde evlerini taşıyorlar. Adaların üzerindeki basit kulübelerde yaşayan ada sakinlerinin başlıca gıda kaynağı da gölden avladıkları balıklar ve su kuşları. Uroslar, geleneksel yaşam şekilleriyle gurur duyuyor ve karaya yerleşmeyi reddediyorlar. Turistlerin sallanan adalarını ziyaret etmelerine izin veriyorlar. Peru hükümeti buradaki yaşamın sürmesi için Titikaka'daki adalarda yaşayan yaklaşık 2000 yerli nüfusa yardım ediyor. Devlet temel gıda maddeleri

ve ilaç yardımı yapıyor. Ayrıca yerliler el işi dokuma ve sazlardan yaptıkları hediyeliklerle kazanç sağlıyorlar. Uroslarla hatıra fotoğrafı çektiyoruz ve zor yaşamlarına katkı sağlamak için alışveriş yapıyoruz.



Fotoğraf 14. Totoralar aynı zamanda tekne yapımında da kullanılıyor.

7. Ay Vadisi Valle De La Luna - Bolivya

Bolivya'nın başkenti La Paz kentine 10 kilometre mesafede yer alan "Valle de la Luna", yani Ay Vadisi, Kapadokya'daki peribacalarını andırıyor. Tamamı 100 kilometrekare olan vadinin 3 kilometrekarelik alanı turistik park olarak hizmet veriyor. Buradaki kayaların üzerinde yer alan deniz canlılarının fosilleri bölgenin tektonik hareketler sonucu yükseldiğinin bir göstergesi. Milyonlarca yıl önce, yer kabuğu hareketlerinin oluşturduğu And Dağları ile birlikte deniz altındaki birikintilerin yeryüzüne çıktığı bir yöre burası. Zaman içerisinde sert kayaların üzerindeki killi yapının yağmur ve rüzgar gibi doğa olayları ile erozyona uğraması sonucu bu tepeler ortaya çıkmış. Bölge, kil ve kumtaşı arazilerin binlerce yıl içerisinde erozyonla ayın yüzeyini anımsatan bir hale dönüşmüştür (Fotoğraf 15).



Fotoğraf 15. Ay Vadisi Kapadokya'yı andırıyor.

8. Uyuni Tuz Çölü - Bolivya

Bolivya'nın güneybatısında, 3.653 m yükseklikte bulunur. 12.106 kilometre kare olan Salar de Uyuni'nin tuz kapasitesi yaklaşık 10 milyar ton olarak tahmin edilir. En geniş yeri 160 kilometredir. Uyuni şehrinin güneyindeki terk edilmiş tren mezarlığı olmuş bölge Cementerio de Los Trenes eski parlak dönemini yitirmiş. Lokomotif ve vagonlar terk edilmiş. Üzerinde kamyon dahil araçlar gidebiliyor. Uyuni'de tuzdan yapılmış otel ve konaklama tesisleri bulunuyor. Duvarlar, tavan, yer, masa, yatak, sandalye, neredeyse her şey tuzdan (Fotoğraf 16). Çölde bir saatlik yolculukla gelinen İncahuasi (İnka evi) adasında (Fotoğraf 17) 1200 yıllık kaktüsler bulunuyor. Güneydeki lagünlere de yağış olduğunda flamingolar görülüyor. İncahuasi

adasına dev kaktüslerden dolayı Kaktüs Adası da deniyor. Haziran Aralık döneminde susuz. Yağmur zamanı sığ bir suyla kaplanıyor. Tuz kabuğu 30 metreyi buluyor. Aya ilk ulaşan astronotlar uzaydan bu alanı görmüşler ve sonrasında Neil Armstrong burayı ziyaret etmiş. Günümüzde Nasa bu alanı çeşitli ölçümlerde ve uyduların kalibrasyonu amacıyla kullanmaktadır. Bazı bölgelerde zeminin altından sular çıkıyor. Buralara su gözleri deniyor. Gündüz sıcak olan Uyuni gece inanılmaz soğuktu.



Fotoğraf 16. Uyuni'ye bayrağımızı dikmeyi unutmadık.



Fotoğraf 17. Tuz çölünde eski bir mercan adası olan Incahuasi.

9. Iguazu Şelaleleri - Arjantin

Iguazu Şelaleleri, Arjantin'in kuzeydoğu-sundaki Misiones eyaletinde, Arjantin, Brezilya ve Paraguay sınırları arasında yer alıyor (Fotoğraf 18). Iguazu Milli Parkı'nın Arjantin'de kalan bölümü Puerto de Iguazu kasabasına 11 km uzaklıkta. Şelalelerin olduğu bölge 1934'de milli park, 1984'de Unesco Dünya Mirası olarak kabul edilmiş. Yarı tropikal yağmur ormanları içindeki Iguazu Milli Parkı, 275 adet şelaleyi ve 2000'den fazla bitki türünü barındıran, yaklaşık 550 çeşit kuş ve memelinin yaşadığı, 70.000 hektara yayılmış bir doğa harikası. Iguazu'nun tek geçim kaynağı şelalelerden elde edilen turizm geliri. Burada Guarani kültürünün izlerine hala rastlamak mümkün. 1542'de İspanyollar tarafından keşfedildiğinde burada Güney Amerika yerlileri Guarani'ler yaşıyorlardı. Iguazu, Guarani dilinde «büyük su» anlamına geliyor. Guarani'ler yaşam alanlarının ellerinden alınmasına itiraz ediyorlar. Günümüzde ciddi sorunlarla baş etmeye çalışıyorlar. Parkın girişinde bir eğitim merkezi var. Bu alanın tarihi ve değişimi anlatıyor. Şelaleler ve parkta yaşayan canlılar tanıtılıyor. İspanyolların gelişiyle doğal ortam ve yaşam biçimleri değişmiş. Zaman içinde doğal ortamın değişimine dikkat

çekiliyor. Yerlilerin ürettikleri araç gereçleri görmek mümkün. Milli parkın içinde sadece sınırları belli parklarda gezilebiliyor. Iguazu gezisine ekoloji treni adı verilen etrafı açık bir trenle başlanıyor. Ormanın içinde rengarenk kelebekler eşliğinde birkaç kilometrelik bir yürüyüş yapıyoruz. Şelalelerin yakınına daracık metal köprülerin üzerinden yaya olarak gidiliyor. Hava sıcak ve aşırı nemli. Yağmur ormanlarındayız, etrafımız tropik ağaçlarla çevrili. Şelaleleri biraz daha yakından görmek isterseniz ıslanmayı göze almanız gerekiyor. Gezintiler için hazırlanan parkurlar birbirinden güzel irili ufaklı onlarca şelaleye götürüyor (Fotoğraf 19). Bu şelalelerin en görkemli olanı 80 metre yüksekliğindeki "Garganta del Diablo" (Şeytanın Boğazı) (Fotoğraf 20). Yükselen yoğun sis bulutu çok etkileyici. Adrenalin tutkunları için nehirde tekneler hazır. Milli parkta kelebeklerin dışında çok sayıda hayvan türü serbestçe geziyor. Bazen insanlarla karşılaşmaları sorun çıkarabiliyor.



Fotoğraf 18. Şelaleler üç ülkeyi birbirinden ayırıyor.



Fotoğraf 19. Iguazu Şelaleleri.



Fotoğraf 20. Şeytanın boğazı denilen büyük bir şelale.

